

TIEDEVIESTINNÄN TILOJA - HISTORIAA JA YLEISÖJÄ

Tieteestä viestimisen luonne on muuttunut vuosikymmenien aikana. Viestiminen on saanut erilaisia muotoja ja on kohdistunut eri yleisöille, tiedeyhteisön jäsenistä tavallisiin kansalaisiin. On puhuttu eri vaiheissa tieteen popularisoinnista, tieteen tiedotuksesta, tieteen markkinoinnista ja tiedeviestinnästä. Käsitettä tiedevalistus käytettiin vielä 2000-luvun alkuun asti.

Suomessa toteutui ”tiedevalistuksen suuri murros” 1970- ja 1980-luvulla, kun perustettiin laajan yleisön tiedelehtiä, erikoiskustantamoita, Tieteen päivät -tiedetapahtuma ja tiedekeskus Heureka. Tiedeviestinnän viime vuosina toteutunut dialoginen käänne on nostanut esiin myös ”tieteellisen kansalaisuuden”. Tähän keskusteluun liittyvät puhe tieteellisestä lukutaidosta ja avoimesta tieteestä.

Tiedeviestinnän historia alkaa jo 1600-luvulla, kun perustettiin kansallisia tiedeakatemia. Niitä syntyi vähitellen Englantiin, Ranskaan, Preussiin, Venäjälle ja Ruotsiin. Eri-laiset seurat (*societies*) kokoontuivat Lontoon kahviloissa, ja samanmielisten julkaistuista kirjeistä syntyi tiedelehtiä niin Isossa-Britanniassa kuin Ranskassa.

Tiedeviestinnän alkuun liittyvät myös esitelmät sekä populaarit tietokirjat ja tietosanakirjat. 1700-luvulla suurelle yleisölle kirjoittivat muun muassa **Leonhard Euler**, **Voltaire** ja **Denis Diderot**. Populaareja esitelmiä luonnontieteistä piti Royal Institutionissa fyysikko ja kemisti **Michael Faraday**.

Tieteen saama huomio kasvoi Nobelin palkintojen myötä 1900-luvulla ja tiedeharrastus kasvoi. Tiedotusvälineet kiinnostuivat fysiikan uusista vallankumouksista. Toisen

ILARI HETEMÄKI

on Tieteen päivien
pääsihteeri ja Tieteessä
tapahtuu -lehden
päätoimittaja (2007–23).

maailmansodan jälkeen nousivat esille myös erilaiset uhkavat atomipommin jälkeen ja syntyi kriittistä uutisointia ympäristöhaitoista ja lääketutkimuksesta. Uusia tiedeuutisoinnin välineitä olivat radio ja tv. Kiinnostuksen kohteet lisääntyivät 1970-luvulta lähtien. Näitä olivat ympäristön lisäksi biolääketiede, geenitekniikka ja kosmologia.

Suomessa ”hyödyn aikakausi” nosti Turun Akatemian vaikutuksesta 1700-luvun lopulla kiinnostuksen tieteen tuottamaan käytännön hyötyyn. Akatemian piirissä perustettuja seuroja olivat Aurora-seura ja Suomen Talousseura. Myös ensimmäinen tieteellinen seura Societas pro Fauna et Flora perustettiin vuonna 1821 Turussa. 1800-luvun lopulta lähtien tiedelehdet ja tieteen tuloksia kansanomaistaneet lehdet sekä populaarit tiedekirjat alkoivat saada Suomessa lukijoita, mihin vaikutti laaja kansansivistystyö. Perheenemännille suunnatut keittokirjat ovat hyvä esimerkki terveystieteen edistymisestä ja hyvinvoinnin edistämisestä. 1900-luvulla uusia tiedeviestinnän muotoja olivat radion ja tv:n tiedeohjelmat sekä sanomalehtien tiedesivut.

Tiedeviestinnän kehitys on myös tilojen ja eri yleisöjen historiaa. Kahvilassa ja kapakassa kokoonnutaan edelleen ja toutetaan vaikka nuorten tutkijoiden tutkimustyön esittelyä (*Science Slam*) tai epämuodollisia keskusteluja yleisön kanssa (*Science Café*). Uusia muotoja Suomessa ovat laajalle yleisölle suunnatut tiedeklubit ja esimerkiksi Helsingin yliopiston Tiedekulma. Radio ja tv ovat saaneet rinnalleen podcastit ja erilaiset verkkostriimaukset ja -taltioinnit.

Kaupungit ovat toimineet aina tiedeviestinnän tiloina. Niissä on ollut jo varhain yliopistoja, museoita ja tähtitorneja.

Kaikki tiedeviestinnän paikat hakevat uutta yleisöä ja hyödyntävät samalla sosiaalista mediaa.

Uusia paikkoja ovat olleet tiedekeskukset ja -tapahtumat, kuten tiedefestivaalit, joiden määrä kasvaa koko ajan Euroopassa ja muuallakin maailmassa. Nämä kaikki tiedeviestinnän paikat hakevat uutta yleisöä ja hyödyntävät samalla sosiaalista mediaa. Voi kysyä, missä dialogi yleisön kanssa toteutuu parhaiten.

Olen päässyt toteuttamaan erilaisia osallistavia tiedeviestinnän muotoja vuoden 2009 Tieteen päivistä lähtien. Tavoitteena on ollut löytää sekä uusia tiloja että yleisöjä. Samalla ovat syntyneet paikat videotallenteisiin (Tiedetv) ja podcasteihin (Tiederadio). Olemme Tieteen päivillä toteuttaneet eri tahojen kanssa muun muassa ilmastoratikan, professorsrundanin, tiede- ja nukketheateria, yhteiskuntasimulaattorin, lisättyä todellisuutta, tiedetapahtuman kauppakeskuksessa ja paikallisradiossa, debattibaarin, tiedeaforismit metrossa, tiedeuutisformaatin ja dekkarikierroksen Helsingin Kruununhaassa Tieteiden yönä.

Seuraavat Tieteen päivät on 11.–15.1.2023, ja mukana on myös Tekniikan päivät. Pääteemana on ”Alku”. Helsingin rinnalla Tieteen päivät on samaan aikaan neljässä muussa kaupungissa, jotka välittävät toisilleen rinnakkaisia tapahtumia verkon välityksellä. Helsingin keskustakirjasto Oodissa on uusi tiedekonsepti Tiedekioski. Siellä tutkijat pitävät lyhyitä esityksiä mielestä ja vastaavat yleisön kysymyksiin.